

Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond in 2003

Fred Cottaar

Inleiding

Het broedseizoen in 2003 zal de boeken ingaan als een zeer bewogen jaar voor de meeuwen in de IJmond. Alhoewel de broedvogelaantallen vrijwel gelijk bleven (Stormmeeuw, Zilvermeeuw) of toenamen (Kleine Mantelmeeuw) ten opzichte van de afgelopen jaren, was dit buiten de verwachting toen het broedseizoen begon. Roofvogels, met name Havik en Buizerd, zorgden voor de nodige onrust in de kolonie op het sluizencomplex. Ook liet zich hier een Vos zien welke in de loop van het seizoen toch weer verdween. Dat gold echter niet voor de IJbunker in het industrieterrein van IJmuiden. Wie denkt dat Vossen geen daken kunnen betreden via een trap komt bedrogen uit. Tijdens drie predatiesessies werden 542 nesten gepredeerd, waarvan de meeste met kuikens. In het broedseizoen werden ook nog op een aantal grote daken in het industrieterrein reparaties uitgevoerd of daken schoongemaakt. Ook denken sommige mensen nog steeds dat ze met een hond kunnen wandelen in een kolonie en worden er nog steeds eieren geraapt en nesten verwijderd.

Enfin, genoeg stof voor dit artikel. Alle bovengenoemde items zullen in dit artikel worden behandeld om zodoende een zo goed mogelijk beeld te geven van de handel en wandel van het aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond in 2003.

Gebied en methode

Het geïnventariseerde gebied in de IJmond omvat de daken van het industrieterrein rond de Haring- en Vissershaven, inclusief aangrenzende woonhuizen, het sluizencomplex en het CORUS- en PEN-terrein te Velsen-Noord en een gebouwencomplex ten oosten hiervan ('Zaanbever' en Crown van Gelder, zie voor een uitgebreidere beschrijving Cottaar (2003).

De aantallen op de daken van het industriegebied en de havens van IJmuiden worden bepaald aan de hand van tellingen van het aantal nesten in mei en juni. Nesten worden per dak ingetekend op een kaart. Door regelmatige controles in de loop van het seizoen en speciaal in juli, de tijd dat bedelende jongen langs randen van moeilijk toegankelijke en onoverzichtelijke daken kunnen staan, worden aanvullende gegevens verzameld. De gevonden aantallen blijven echter een minimum aantal, omdat broedgevallen, vooral die van Zilvermeeuwen, soms op zeer onverwachte en ontoegankelijke plekken plaats kunnen vinden, zodat ze over het hoofd gezien kunnen worden.

De grote kolonie op het sluizencomplex, op het Middensluiseland, wordt eind mei in zijn geheel op het aantal nesten geteld. Hierbij wordt in stroken door de kolonie gelopen met als oriëntatiepunt stokken die langs de rand van de kolonie zijn geplaatst. Tevens wordt ook gebruik gemaakt van het leggen van lucifers in de nesten, zodat dubbeltellingen of ondertellingen zoveel mogelijk worden voorkomen. Aan de hand van meerdere tellingen van het aantal aanwezige Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen in april en begin mei op verschillende tijdstippen van de dag wordt het percentage per soort vastgesteld (methode volgens van Dijk & Hustings, 1996). De overige broedgevallen op het sluizencomplex, inclusief de sterns, worden ingetekend op een kaart. Het aantal broedpaar op het CORUS- en PEN-terrein en 'Zaanbever' wordt tijdens bezoeken eind mei geteld/geschat aan de hand van het tellen van nesten en waarnemingen van het totaal aanwezige exemplaren. Vooral voor het CORUS-terrein geldt dat het moeilijk is om alle nesten te vinden, omdat veel nesten op ontoegankelijke plaatsen liggen die niet van de grond zichtbaar zijn. Dit soort broedgevallen wordt geteld door de tellingen van het aantal exemplaren dat op daken of verdachte plekken staat (zie van Dijk & Hustings, 1996). Het aantal aanwezige exemplaren geeft een beter overzicht van het aantal broedpaar dan alleen de nestvondsten. Aanvullende gegevens worden verzameld tijdens bezoeken in juni en juli.

Gegevens van dit onderzoek worden tevens doorgegeven aan SOVON ten behoeve van het LSB project (Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). In dit project wordt de aantalontwikkeling en verspreiding van de broedvogelpopulatie van kolonievogels en zeldzame soorten in Nederland gevolgd. Jaarlijks worden door SOVON de verzamelde gegevens gepresenteerd in een rapport (cf. Van Dijk et al., 2003).

Overzicht per soort

In tabel 1 staan de aantallen broedparen van meeuwen en sterns in de IJmond in 2003.

Tabel 1. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond in 2003.

	Storm- meeuw	Kleine Geelpootm./ Mantel hybriden	Zilver- Visdief meeuw		
Havens & industriegeb.	1	313	5	1052	0
Forteiland	0	0	0	4	0
Sluizencomplex	41	1948	1	165	0
CORUS-terrein	121	115	0	373	0
PEN-terrein	0	0	0	8	0
Zaanbever	0	2	0	25	0
Totaal	163	2378	6	1627	0

Stormmeeuw

Het aantal broedpaar kende dit jaar een opleving ten opzichte van 2001 en 2002. Het grotere aantal broedparen kwam in zijn geheel voor rekening van de gevonden aantallen op het CORUS-terrein. Het aantal nam hier toe van 95 paar in 2002 tot 121 paar in 2003. Van de gevonden nesten lag 26,4% op de grond en 73,6% op daken of verhogingen (Cottaar & Vogelzang, 2003). Vrijwel alle lage nesten die bereikbaar waren (op de grond, op pallets of op lage gebouwtjes als fietshokken) werden in de loop van het broedseizoen verstoord (verwijderd of geraapt). Dit gebeurt overigens met vergunning van de Provincie. De grootste kolonie op het sluizencomplex nabij de Noordersluis (20 nesten met eieren en enkele al met kleine kuikens) verdween half juni in zijn geheel. Ook op enkele andere plekken in de buurt van deze kolonie verdwenen de nesten. Oorzaak bleef onbekend. Het enige paar in het industrieterrein van IJmuiden broedde op een groot dak aan de rand van een gemengde kolonie Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen.

Kleine Mantelmeeuw

Het succesverhaal van de Kleine Mantelmeeuw gaat maar door, alhoewel de aantallen dit jaar wel onder druk kwamen te staan door verschillende oorzaken. Totaal werden in 2003 in de IJmond 2378 paar geteld, wat een toename was van 9,1% ten opzichte van 2002. Toename werd in alle gebieden waargenomen. De grootste kolonie in de regio op het Middensluis-eiland nam toe van 1825 naar 1948 paar. De aantallen stonden hier onder druk door het ten tonele verschijnen van de Vos. Doordat deze later in het seizoen verdween konden nog grote aantallen gaan broeden. Tijdens de telling eind mei van het aantal nesten werd vastgesteld dat maar liefst 20,9% van de nesten leeg was. Vermoedelijk is ook nog steeds een eierdief in dit gebied actief. Een toename werd ook

vastgesteld op het CORUS-terrein. Het aantal broedpaar nam hier toe van 71 paar in 2002 tot 115 paar in 2003. Hiervan werden twee legfels op de grond gevonden, de overige broeden vrijwel allemaal op hoge daken (Cottaar & Vogelzang, 2003). Op enkele nieuwe daken werden nieuwe vestigingen waargenomen, mogelijk als gevolg door predatie van Vos en verstoringen elders op het terrein. Het aantal op daken broedende Kleine Mantelmeeuwen in het industrieterrein van IJmuiden nam toe van 282 naar 313 paar. De paren stonden onder druk van predatie door Vos (op de IJbunker; Cottaar & Verbeek, 2003) en door dakwerkzaamheden op een aantal grote daken. Mogelijk werden hier ook nesten geraapt omdat rond begin juli op deze daken alleen maar broedende meeuwen werden aangetroffen, terwijl op andere daken al grote jongen werden gezien. Tot slot werden op het dak van het oude bedrijfsgebouw 'Zaanbever' te Velsen-Noord nog twee paar aangetroffen (één paar in 2002).

Geelpootmeeuw & hybriden

Het aantal broedpaar, alle mengparen met Kleine Mantelmeeuwen, lag iets onder dat van vorige jaar (zes paar tegen zeven paar in 2002). De meeste werden dit jaar weer aangetroffen in het industrieterrein van IJmuiden (vijf paar). Het zesde paar werd aangetroffen op het Midden-sluiseland. Dit was een mannetje gepaard met een in Europoort, Rotterdam als kuiken geringde vrouw Kleine Mantelmeeuw. Dit paar had vermoedelijk wel al een nest maar bracht geen jongen groot. Zeer waarschijnlijk was ook dit nest gepredeerd door de Vos. Nazaten werden alleen vastgesteld van een gekleurnd exemplaar in het industrieterrein. De eieren/kuikens van drie paren op de IJbunker werden allemaal gepredeerd door de Vos (Cottaar & Verbeek, 2003). Het vijfde paar in het industrieterrein werd verstoord.

Zilvermeeuw

Met totaal 1627 broedpaar in de IJmond lag het aantal net iets onder dat van 2002 (1636 broedpaar). De hoogste aantallen worden gevonden op de daken van het industrieterrein. Dat waren er dit jaar 1052 (in 2002 1081). Hiervan broeden de meeste op de grote daken van de verwerkende industrie, maar de soort wordt ook veel aangetroffen op kleinere daken, dakkapellen en andere moeilijk te overziene plekken. Het totaal aantal van 1052 moet dan ook worden gezien als een minimum aantal. Zeer waarschijnlijk ligt het aantal hier hoger. Op uitkijk staande Zilvermeeuwen op randen en toppen van daken kunnen weliswaar een goed beeld geven van broedgevallen, alleen moet je de op uitkijk staande Zilvermeeuwen wel allemaal kunnen zien. Luchtfoto's zouden wat dat betreft uitkomst bieden. Hierbij zij nog vermeld dat broedende meeuwen op kleine locaties vrijwel allemaal Zilvermeeuwen zijn en dat Kleine Mantelmeeuwen vooralsnog slechts in zeer klein aantal op kleinere locaties worden aangetroffen. Kleine Mantelmeeuwen geven meer

de voorkeur aan de grotere industriedaken. Het aantal broedpaar op het sluisencomplex daalt de laatste jaren licht. In de gemengde kolonie op het Middensluiseland daalt het aantal paren, terwijl op dukdalven, sluisdeuren, enz. de aantallen stabiel blijven. Her en der kunnen solitair broedende paren worden aangetroffen. Voor het eerst sinds 1988 werd door vier paar met succes gebroed op het Forteiland. Dit eiland was het bolwerk toen in 1987 werd begonnen met inventariseren. Door predatie is in 1988 het gehele Forteiland verlaten (Cottaar & Maassen, 1989).

Ook voor de Zilvermeeuw lag het aantal broedpaar op het CORUS-terrein duidelijk hoger dan de afgelopen jaren. Totaal werden in 2003 373 paren getraceerd, tegen 335 paar in 2002. Van de gevonden nesten lag een grote meerderheid op hoge daken en maar een twintigtal op de grond. Het aantal op de grond broedende paren was dit jaar onverwacht hoog. De reden hiervoor was dat een oude fabriekshal, alwaar in het verleden een 15-20 paar Zilvermeeuwen op broeden, was gesloopt. Twaalf paren broedden in 2003 op de nog aanwezige fundamenten, een opvallend staaltje van plaatstrouw onder veranderde omstandigheden (Cottaar & Vogelzang, 2003). Nadat in 2002 weer gebroed was op een oud gebouw op het PEN-terrein werden ook in 2003 hier weer enkele paren broedend aangetroffen. Het aantal broedpaar op het oude fabrieksgebouw van 'Zaanbever' in Velsen-Noord herbergde ook dit jaar weer een 25-tal broedpaar. Op het vrij nieuwe complex van Crown van Gelder werden geen broedgevallen vastgesteld. Wel werd een enkele onvolwassen Zilvermeeuw in de buurt gezien. Mogelijk een voorbode voor toekomstige broedgevallen!

Visdief

Voor het tweede opeenvolgende jaar werd er niet door Visdieven gebroed. Vastgesteld kon worden dat op de voormalige broedplekken teveel verstoring was waardoor vestiging vermoedelijk niet heeft plaatsgevonden. Visdieven komen wel af en toe kijken maar daar blijft het dan ook bij. Het was al weer 2001 dat ze voor het laatst een broedpoging waagden, zonder succes (Cottaar, 2003).

Verstoring - Predatie

Havik en Buizerd vormden dit jaar een belangrijke verstoringbron in de grote kolonie op het Middensluiseland. Regelmatig was er een exemplaar, soms ook meerdere, in de kolonie aanwezig. Volgens Bijlsma (1993) horen meeuwen niet tot de dagelijkse kost van beide soorten. Dit betrof echter alleen prooien verzameld in het oosten van het land, dus is het niet zo vreemd dat meeuwen niet op die prooijist voorkomen. Koning (2004) geeft aan dat Kleine Mantelmeeuw wel degelijk kan voorkomen op de prooijist (waarnemingen in het westen van het land).

De roofvogels hadden het vooral gemunt op de in groten getale aanwezige Konijnen, waaronder veel halfwas exemplaren, en de soms aanwezige verwilderde duiven. Op beide laatstgenoemde soorten werden succesvolle acties waargenomen. Voor zowel Havik als Buizerd gold dat als ze eenmaal in de Vlierbosjes waren gaan zitten de rust vrij snel hersteld was. Bleef een roofpiet duidelijk aanwezig, zoals dat een keer gebeurde met een Buizerd die boven op een Vlier ging zitten, dan werd deze constant bestookt door in de buurt broedende meeuwen. Een tiental meters verderop kwamen de vogels weer aan de grond.

Van Havik werden regelmatig verschillende exemplaren waargenomen, waaronder vrouw, man en onvolwassenen.

Er werden door deze soort regelmatige patrouilles uitgevoerd door de kolonie, waarbij een soort 'wave' ontstond door de opvliegende meeuwen. Zowel voor Havik als Buizerd werd geen enkele keer vastgesteld, ook niet in de kuikentijd, dat een adulte meeuw of kuiken geslagen werd. De voorraad Konijnen en duiven was kennelijk zo groot dat ze zich voornamelijk daarop richtten.

Vermeldenswaard zijn nog de volgende waarnemingen van Haviken: op 11 mei vloog een adulte vrouw op uit een Vlier. Aankomend op de westpunt van het Middensluiseland won ze hoogte om vervolgens vrij hoog richting het zuidwesten weg te vliegen. De vogel kon gevolgd worden tot voorbij het industrieterrein van IJmuiden. Enige tijd later kwam een vrouwelijk exemplaar vanuit het zuiden de kolonie weer ingevlogen. Op 6 juli kwam een adulte vrouw hoog vanuit het zuiden aangevlogen. Boven de kolonie liet ze zich, onder hevige paniek van de meeuwen, als een baksteen vallen om te landen in één van de vlierbosjes. Verleidelijk is te gaan denken dat deze waarnemingen betrekking hebben op broedvogels van het Middenduin (op hemelsbreed $\pm 2,5$ km afstand van het sluisencomplex), welke kwamen foerageren op Konijnen en duiven op het Middensluiseland.

De Vos had al een reputatie in IJmuiden. In 1987 zorgde hij ervoor dat het Forteiland en het Middensluiseland totaal werden verlaten (Cottaar & Maassen, 1989). Ongewild zorgde hij er daardoor versneld voor dat de meeuwen zich als broedvogel gingen verspreiden over het gehele industriegebied van IJmuiden en aangrenzende woonhuizen. In de afgelopen jaren hadden de meeuwen weinig te duchten van Vossen. Wel werden de laatste jaren vanaf eind juni rondstruinende Vossen waargenomen in het industrieterrein ten zuiden van de Haringhaven. Deze hadden het gemunt op de pas uitgevlogen meeuwen die op de grond terecht waren gekomen. Zij kenden helaas de reputatie van Reintje nog niet en dachten dat ze met een paar snavelhousen de Vos wel van zich af zouden kunnen houden (eigen waarnemingen). Praktijk was dus anders en Vossen konden in deze tijd dan ook hun voorraadkamers met jonge meeuwen vullen. In 2003 kwam de Vos weer volop ten tonele en dit jaar hebben dan ook veel bezoeken aan IJmuiden plaatsgevonden om de ont-

wikkelingen met deze rooie rakker zo goed mogelijk vast te leggen. De eerste aanwijzingen van een predator op het Middensluiseland kwamen al in maart. Vanaf begin maart plegen Kleine Mantelmeeuwen in de kolonie aan te komen. Dit wordt bijgehouden om zodoende een indicatie te krijgen van de tijd van aankomen. Half maart waren enkele honderden Kleine Mantelmeeuwen aanwezig, doch zeer onrustig. Tot en met eind april bleef dit zo en was soms het gehele eiland verlaten. Een Vos zagen we echter niet, alleen de roofpieten. Vaak verbleven de meeuwen op de basaltkeien langs het talud of op de rand van het bezinkstation van Rijkswaterstaat gelegen aan de noordzijde van de Hoogovenhaven. Ook gebeurde het meerdere malen dat ze massaal op het water zaten, iets dat ook in 1987 plaatsvond tijdens de predatie door een Vos van de meeuwen op het Forteiland (Cottaar & Maassen, 1989). Hierdoor kregen we eigenlijk al snel het vermoeden dat er toch een Vos aanwezig moest zijn. Op 30 april was het dan zover dat meneer zich eindelijk liet zien. Rustig rondkuierend en af en toe een eitje consumerend liep hij door de kolonie. Op die manier ontstond er weer een soort 'wave' door de kolonie. Het was dus niet zo dat de hele kolonie meteen in rep en roer was en rondvloog, iets wat wel door Bouman et al. (1991) wordt vermeld bij vossenpredatie in de duinen bij Meijendel. Uiteindelijk was dit meteen ook de laatste waarneming van verstoring op het Middensluiseland, want door onbekende oorzaak is de Vos hier verdwenen.



Het was weer lekker smikkelen en smullen in Umuiden in 2003. Fred Cottaar.

Een tweede Vos speelde het klaar om via een trap in de IJbunker door een luik, dat helaas geopend was voor dakwerkzaamheden, op de IJbunker te komen. Helaas zijn hierdoor alle nesten van Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen, respectievelijk 95 en 447 nesten, gepredeerd. Na een drietal bezoeken van de Vos, waarna de IJbunker bezaaid lag met dode kuikens, kon het onderzoek hier voor dit jaar daar afgesloten worden. Een groot aantal van de op de IJbunker broedende meeuwen zijn ge(kleur)ringd. Het volgen en vinden van deze individuen zal volgend jaar inzicht gaan geven in hun reactie op de predatie door de Vos. Wordt vervolgd.

Menselijke activiteiten zijn nog steeds een behoorlijke verstoringsbron. In het industrieterrein vinden vrijwel jaarlijks dakreparaties plaats, waardoor nesten worden verstoord en zelfs geheel verloren gaan. De grote kolonie op het Middensluiseland krijgt ook regelmatig bezoek in de zin van wandelaars die komen kijken naar broedende meeuwen en vooral de kleine kuikens. Nu zal deze categorie niet het meeste kwaad doen, erger is het als personen hun hond uitlaten of eieren rapen. Deze laatste twee verstoringen komen helaas nog steeds voor. Op het CORUS-terrein wordt, met vergunning, selectief geraapt en verstoord. Nesten van Storm-, Kleine Mantel- en Zilvermeeuw mogen, als de meeuwen medewerkers lastigvallen, geraapt of verwijderd worden. Als laatste moet niet worden onderschat dat er een behoorlijk aantal net vliegvlugge jongen van Kleine Mantel- en Zilvermeeuw aan het verkeer ten slachtoffer vallen. Jonge meeuwen kennen het gevaar niet en vooral in de eerste periode van uitvliegen (begin juli) denken ze dat het verkeer wel voor hun opzij gaat met noodlottige gevolgen. Op deze manier komen jaarlijks meerdere tientallen jonge meeuwen om het leven.

Samenvatting/Discussie

Het aantal paren Stormmeeuwen valt in het niet bij het totale aantal dat in Nederland wordt gevonden. De broedvogelpopulatie in Nederland omvatte in 1998-2000 5600-6500 paren (Keijl, 2002). In die periode broedden er 163-175 paar in de IJmond. In 2003 waren dat er totaal wederom 163. Het aantal op het CORUS-terrein nam ten opzichte van 2001 en 2002 verrassenderwijs toe, ondanks de raapacties. Aantallen op het sluizencomplex liggen al een aantal jaren tussen de 40-50 broedparen. In 2003 waren dat er 41. De meeste broeden hier op de grond, terwijl op het CORUS-terrein de meeste exemplaren op daken of verhogingen broeden. Voor de toekomst zullen de aantallen, met name op het CORUS-terrein, onder druk blijven staan. Een grote toename valt hierdoor niet te verwachten.

Kleine Mantelmeeuwen komen als broedvogel vooral voor in het Delta- en Waddengebied. Buiten deze regio is de IJmond één van de belang-

rijkere gebieden (Spaans, 2002a; van Dijk et al., 2003). De aantallen in de IJmond vallen echter in het niet bij de tienduizenden broedparen in eerder genoemde gebieden (tijdens de atlasperiode (1989-2000) 58.500-72.000 paar; Spaans, 2002a). De broedvogelaantallen in de IJmond kunnen onder gunstige omstandigheden nog toenemen met enkele duizenden paren, maar zullen nooit de aantallen halen die gevonden worden in het Delta- en Waddengebied. De IJmond is echter wel het gebied waar vooralsnog de meeste Kleine Mantelmeeuwen op daken broeden (in 2003 430 paar en in de atlasperiode 247-300 paar; Spaans, 2002a). De aantallen nemen nog steeds jaarlijks toe maar staan onder druk. De kolonie op het Middensluiseland had tijdens de vestigingsperiode last van een Vos. Rijst de vraag hoe sterk de kolonie gegroeid zou zijn als deze er niet geweest was? De toename op de daken gaat wat minder sterk, maar stond ook dit jaar onder druk van Vos en menselijke activiteiten. Er komen echter ook nieuwe daken ter beschikking die vrijwel meteen in bezit worden genomen. Al deze verstoringen bekeken gaat het de Kleine Mantelmeeuw nog steeds voor de wind en de tijd zal leren hoe de ontwikkeling verder gaat.

De Geelpootmeeuw wordt steeds meer waargenomen als broedvogel. Als broedvogel werden er in de jaren 1998-2000 16-32 paren in Nederland vastgesteld (Schols, 2002). Het betrof in alle gevallen mengparen met Kleine Mantel- of Zilvermeeuw (van Swelm, 1998; Schols, 2002). In die periode waren in de IJmond 2-3 mengparen aanwezig. Het aantal gemengde broedparen van Geelpootmeeuw/hybriden met Kleine Mantelmeeuw nam dit jaar iets af. Duidelijk is dat er nog steeds hybriden grootgebracht worden waardoor meeuwen in allerlei soorten kleden verschijnen die determinatie er niet gemakkelijker op maken (Cottaar, 2004). Het lijkt erop dat dit soort paren in de toekomst steeds meer opduiken door de noordwaartse uitbreiding van de Geelpootmeeuw. De eerste zuivere paren zijn overigens wel al gemeld uit België in 2002 (Vercrujse et al., 2002).

Het totaal aantal broedpaar van de Zilvermeeuw in Nederland (62.000-67.000; Spaans, 2002b) is tijdens de Atlasperiode duidelijk onder dat van de Kleine Mantelmeeuw gekomen, iets dat ook in de IJmond zichtbaar was. Met de 1257-1418 broedpaar in de IJmond voor de Atlasperiode was dit gebied één van de belangrijkste buiten het Delta- en Waddengebied. Ook hier moet worden vastgesteld dat een voor Nederlandse begrippen hoog aantal op daken broedende Zilvermeeuwen in de IJmond is aangetroffen. Voor de atlasperiode waren dit er 1081-1243. In 2003 kwam het aantal op 1458 paar. De aantallen op daken broedende Zilvermeeuwen nemen dus nog steeds toe, ondanks de verstoringen door dakwerkzaamheden, rapen en predatie door Vos. De op de grond broedende Zilvermeeuwen, waarvan de meeste op het Middensluiseland broeden, staan onder druk, mogelijk door de grote aantallen Kleine Mantelmeeuwen.

Broedgevallen van Visdieven vonden dit jaar weer niet plaats. Duidelijk is dat er te veel verstoring op het sluizencomplex plaatsvindt voor een vaste vestiging. Is de rust aanwezig dan komen de Visdieven vanzelf, zoals eind jaren negentig bleek. Vestiging lijkt dan ook in de toekomst, als de renovaties achter de rug zijn, weer mogelijk.

De rek in het aantal broedpaar voor meeuwen is er voor de IJmond in principe nog niet uit. Er zijn nog uitbreidingsmogelijkheden op de daken in het industriegebied en op het CORUS-terrein. Ook het Middensluis-eiland is nog niet helemaal bezet. Ook lijkt er een trend in gang gezet te zijn richting woonhuizen, waar steeds meer meeuwen en broedgevallen worden waargenomen.

De aantallen staan onder druk door menselijke verstoring en predatie door Vos, waardoor een snellere verspreiding plaatsvindt over andere daken. Steeds meer jonge meeuwen worden dan ook onder andere gevonden in de bebouwde kom. Een deel van deze vogels komt uiteindelijk terecht bij het Vogelrampenfonds in Haarlem (mededeling Roel Draijer). Inventarisatie in de bebouwde kom is niet eenvoudig, maar om inzicht te krijgen in de ontwikkeling wel noodzakelijk net zoals het blijven inventariseren van de IJmond om zodoende de ontwikkeling van de populatie te kunnen blijven volgen.

Dankwoord

Erik Maassen, Stef van Rijn, José en Kees Verbeek en Joop Vogelzang worden bedankt voor de hulp bij het inventariseren. CEBO-Holland, VOMAR, Rijkswaterstaat (dienstkring Noordzeekanaal) en CORUS worden bedankt om onderzoek op hun terrein toe te laten. Jaap Mulder voorzag mij van literatuur omtrent vossenpredatie in meeuwenkolonies.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- Bouman, A.E., de Bruijn, G.J., van Hinsberg, A., Sevenster, P., Wanders, E.A.J. & Wanders, R.M., 1991. Meeuwen: Opkomst en ondergang van een meeuwenkolonie. Een studie in Meijndel. Wetenschappelijke Mededeling 204. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Cottaar, F., 2003. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond in 2001 en 2002. Fitis 39(1): 22-29.
- Cottaar, F., 2004. Geelpootmeeuwcomplex van IJmuiden: in hoeverre zijn geelpootmeeuwen echte Geelpootmeeuwen? Dutch Birding 26(1): 36-42.

- Cottaar, F. & Maassen, E., 1989. Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1988. *Fitis* 25(3): 132-139.
- Cottaar, F. & Verbeek, K., 2003. Meeuwenonderzoek op de IJbunker, IJmuiden, broedseizoen 2002 en 2003. Verslag. Haarlem.
- Cottaar, F. & Vogelzang, J., 2003. Aantal broedpaar van meeuwen en steltlopers op het CORUS-terrein, Velsen, 2003. Verslag. Haarlem.
- van Dijk, A.J. & Hustings, F., 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten (handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). SOVON, Beek-Ubbergen.
- van Dijk, A.J., Hustings, F., Koffijberg, K., van der Weide, M.J.T., Zoetebier, D. & Plate, C.L., 2003. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 2002. SOVON-monitoringsrapport 2003/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Keijl, G.O., 2002. Stormmeeuw *Larus canus*. pp. 236-237. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Avifauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Koning, F., 2004. Het voedsel van de havik tussen Petten en Callantsoog. *Tussen Duin & Dijk* 3(1): 14-15.
- Schols, R., 2002. Geelpootmeeuw *Larus michahellis*. pp. 240-241. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Avifauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.
- Spaans, A.L., 2002a. Kleine Mantelmeeuw *Larus graellsii*. pp. 238-239. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Avifauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.
- Spaans, A.L., 2002b. Zilvermeeuw *Larus argentatus*. pp. 242-243. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Avifauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.
- van Swelm, N.D., 1998. Status of the Yellow-legged Gull *Larus michahellis* as a breeding bird in the Netherlands. *Sula* 12: 199-202.
- Vercruyjsse, H.J.P., Stienen, E.W.M. & van Wayenberge, J., 2002. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* als nieuwe broedvogel in België. *Natuur. Oriolus* 68: 120-122.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem